

YTTRANDE 2022-04-21 TILL UTBILDNINGSDEPARTEMENTET,
FORSKNINGSPOLITISKA ENHETEN

Diarienummer U2021/04610

OHB Sweden AB:s remissvar över betänkandet om Ny Rymdlag, Diarienummer U2021/04610

1. INLEDNING OCH SAMMANFATTNING AV VÅRT YTTRANDE

Vi är tacksamma över att vi, tillsammans med övriga aktörer inom rymdverksamheten i Sverige, fått tillfälle att yttra oss in detta ärende så att förslaget kan bli allsidigt belyst och konsekvenserna av det blir klarlagt.

OHB Sweden AB, tidigare Space Systems Division inom Rymdbolaget, har över 40 års erfarenhet av rymdverksamhet och är den organisation i Sverige som har mest erfarenhet av att bedriva verksamhet med satelliter i rymden med mer än åtta genomförda rymdmissioner, både som tillverkare av satelliterna och som driftorganisation då satelliterna väl är i rymden.

Vi välkomnar förslaget till ny rymdlag och ser i huvudsak positivt på dess utformningen.

Men, vi anser att om inte vissa delar av förslaget förändras kommer detta att ha allvarliga konsekvenser för svensk rymdverksamhet och för aktörernas framtida utveckling, speciellt de små växande företagen. Förslaget riskerar att förfela betänkandets avsikt att främja svensk rymdverksamhet för att stärka forskning, utveckling och industrins innovations- och konkurrenskraft samt för att tillgodose samhällets behov av rymdrelaterad kunskap och teknik.

De delar som vi främst motsätter oss är:

- Den höga försäkringstäckning som föreslås omöjliggör för i princip alla svenska aktörer att bedriva sådan verksamhet från Sverige. Detta hämmar allvarligt möjligheterna för nationell tillväxt, och kan även innebära att företag tvingas lämna Sverige för att begränsa risker och kostnader.
- Tillståndprocessen måste vara snabb och obyråkratisk – den föreslagna förefaller tung och kan ta lång tid. Det är av yttersta vikt att tillståndsmyndighet (Rymdstyrelsen) får ytterligare anslag och personal för att effektivt hantera tillståndprocessen, tillsyn, förelägganden, ingripanden mm. så att handläggningstiden inte blir orimligt lång.
- Undantaget från tillstånd för vissa statliga myndigheter anser vi vara olyckligt för Sverige. Sverige måste följa internationella överenskommelser, vilket innebär att tillstånd från expertmyndigheten behövs även för myndighetsrelaterad verksamhet.

2. Synpunkter på specifika paragrafer i lagförslaget (2022:200)

1:a kapitlet

3 § Definitioner, Rymdföremål

"Ett föremål, bestående av nyttolast och sondraket eller bärraket inklusive delar av dessa, som ska sändas ut, sänds ut eller har sänts ut..."

Vårt yttrande: För att vara tydlig anser vi att lagen omöjligt kan gälla för föremål som redan sänts ut i rymden innan denna lag träder i kraft!

"Även delar av bärraketen, sondraketen eller nyttolasten som – avsiktligt eller oavsiktligt – har separerats omfattas av begreppet rymd-föremål. Det kan vara fråga om raketsteg som har frigjorts från bär-raketen eller delar av en satellit som har lossnat vid en kollision...."

Vårt yttrande: Det är allmänt känt att det finns tiotusentals föremål i rymden och i alla möjliga banor som korsar varandra. En lång rad nationella och internationella organ försöker tracka och katalogisera dessa för att undvika kollisioner. Många av dessa föremål har ingen eller begränsad manuvreringsförmåga från marken. Alla aktörer gör sitt yttersta för att motverka oavsiktliga kollisioner, men tyvärr kan detta förekomma, och bli vanligare. Därav diskussionen om "rymskrot". Att då lagen skulle täcka alla sådana delar efter en (oavsiktlig) kollision anser vi som helt orimligt!

2:a kapitlet, "Tillstånd"

Krav på tillstånd

1 § Tillstånd krävs för att bedriva rymdverksamhet

Tillståndsmyndighet

2 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska pröva frågor om tillstånd att bedriva rymdverksamhet

"Det framgår emellertid av 9 § att regeringen får föreskriva undantag från tillståndsplikt för rymdverksamhet som bedrivs av staten."

Vårt yttrande: Att undanta statliga myndigheter från tillståndskrav och tillsyn anser vi vara orimligt. Sverige måste följa internationella överenskommelser, vilket innebär att tillstånd behövs även för myndighetsrelaterad verksamhet. Tillståndsmyndigheten måste även skapa en övergripande bild av läget och experter behöver kunna yttra sig även vad avser myndigheters verksamhet som motsvarar för kommersiella aktörer tillståndspliktig verksamhet.

"Varje självständigt, friflygande rymdföremål i rymden utgör en verksamhet och kräver därmed ett eget tillstånd...."

Vårt yttrande: Ett tillstånd bör utfärdas för de typer av rymdmissioner då föremålen kan anses vara enheter i samma rymdmission (ett exempel är det svenska formationsflygningssystemet PRISMA). Detta för att underlätta ansökningsprocesserna både för den ansökande och tillståndsmyndigheten. Målet är då snabbare handläggning och minskad byråkrati och kostnader!

4:e kapitlet, skadestånd och försäkring

Försäkring m.m.

5 § Verksamhetsutövaren ska ha en ansvarsförsäkring eller ställt en annan ekonomisk säkerhet som vid varje tidpunkt täcker det ansvar som följer av 1 eller 3 § upp till ett belopp om 600 miljoner kronor.

5.1§ Tillståndsmyndigheten får besluta om

- 1. ett lägre belopp än det som anges i första stycket, om det är lämpligt med hänsyn till verksamheten, eller*
- 2. att skyldigheten i första stycket inte gäller om någon annan har en ansvarsförsäkring eller ställt en annan ekonomisk säkerhet som täcker verksamhetsutövarens ansvar.*

Vårt yttrande: Här krävs tydlighet och förutsägbarhet gällande försäkringsbelopp. I vilket fall så är 600 MSEK orimligt. Eftersom staten utsett en tillståndsmyndighet (Rymdstyrelsen) som granskar alla aspekter av verksamheten och kan bedömma riskerna bör myndigheten även kunna bedömma behovet av försäkring. Staten har ändå regressrätt och kan i olyckliga fall bedömma om utnyttjande av denna är lämplig i ljuset av hur skadan uppstått, aktörens solvens etc. Stora summor skulle i annat fall hamna i försäkringsbolagens fickor och utarma medlen för svensk rymdverksamhet då aktörerna givetvis kommer att ta ut försäkringskostnaderna i sina priser för rymdverksamheten!

Ett skadeståndsansvar och en försäkring som täcker 600 MSEK är helt orimligt. Dessutom är det, efter konsultation med vår försäkringsmäklare, ytterst osannolikt att någon svensk försäkringsaktör är villig att teckna en sådan försäkring ens mot en mycket hög premie. Den internationella marknaden är även den tveksam till denna typ av försäkring, och premierna blir därmed mycket höga. Kravet på skadeståndsansvar och en försäkring som täcker 600 MSEK riskerar således att omöjliggöra verksamhet för såväl medelstora som mindre aktörer, vilket för närvarande omfattar de svenska rymdföretag som kan beröras av försäkringsfrågan.

Försäkringskostnaderna kan, om lagförslaget genomförs, således komma att innebära att verksamhet inte kan bedrivas. Sådan verksamhet är framförallt uppsändning av sondraketer för forskningsändamål men även vad avser mindre uppskjutningar för att bära satelliter till bana i rymden. Svenska aktörer levererar även kompletta rymdsystem, inklusive drift av systemen i rymden. Om detta förslag genomförs riskerar alltså lagförslagets syfte att helt förfelas och en kommersiell tillväxtpotensial går förlorad.

Enligt förslagets paragraf 5.1 (se ovan) kan tillståndsmyndigheten pröva beloppet för försäkringen och besluta om ett lägre belopp för vissa typer av projekt. Detta är viktigt men här krävs tydlighet och förutsägbarhet om någon ska våga satsa på nya rymdmissioner varför förfarandet bör klargöras ytterligare, såväl i lagen som i den tillämpliga förordningen alternativt i tillståndsmyndighetens föreskrifter.

”Försäkringen eller den ekonomiska säkerheten ska vid varje tidpunkt av verksamheten täcka det angivna beloppet.”

Vårt yttrande: Detta belyser orimligheten då en rymdverksamhet kan pågå i många årtal. Vårt exempel är vår svenska satellit Odin som varit verksam i rymden i över 21 år!!!

Orimligt - staten bör avsäga sig regressrätten om vi ska kunna behålla och utveckla Svensk rymdverksamhet!

Att kunna utveckla tjänster i rymden som tar våra rymdföretag längre ned i värdekedjan som ”service- eller application providers”, där framtiden ligger, kommer inte att gå då detta strikta ansvar föreligger med ett försäkringskrav under hela verksamhetstiden. Svenska företag får då fortsätta att leverera system med litet ordervärde och tveksam lönsamhet!

Samråd

6 § Tillståndsmyndigheten ska samråda med de myndigheter som regeringen bestämmer i frågor om Sveriges säkerhet eller andra utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitiska intressen i ärenden om tillstånd att bedriva rymdverksamhet eller överlåtelse av sådant tillstånd.

Vårt yttrande: Tillståndsmyndighetens arbete, så även samråd med andra myndigheter, måste ske skyndsamt då aktören måste kunna agera, ofta i en kommersiell miljö. Förordningen bör därför ge riktlinjer för hur lång handläggningstiden bör vara. Ett par månader är rimligt, över ett halvår är orimligt!

Ingripanden

Återkallelse av tillstånd och ändring av tillståndsvillkor

6 § Ett tillstånd att bedriva rymdverksamhet får återkallas eller tillståndsvillkor ändras, om
3. tillståndshavaren bedriver rymdverksamhet som är olämplig med hänsyn till Sveriges säkerhet eller andra utrikes-, säkerhets- eller försvarspolitiska intressen, eller

Vårt yttrande: Detta är förståeligt då Sveriges dedömning av dessa politiska faktorer kan förändras från den tidpunkten då tillståndet gavs. **Men**, konsekvenserna för rymdaktören kan bli katastrofala och kan leda till konkurs och detta helt utan att aktören gjort något fel. Hur har staten tänkt sig att förhindra att detta sker och urholkar Sverige som rymdnation? Ytterligare en negativ konsekvens kan då vara att rymdföremålet och dess övervakning i rymden blir "herrelös" vilket allvarligt kan skada Sveriges anseende.

Avgifter

11 § Tillsynsmyndigheten får ta ut avgift för tillsynen av tillståndshavaren.

Vårt yttrande: Detta kommer ytteligare att belasta tillståndshavarna med kostnader i tillägg till ansvarsförsäkringen och beredning/handläggning av ansökan. Vi föreslår att dessa kostnader täcks av staten genom ett ökat anslag till tillståndsmyndigheten, inte minst för att utöka sin personal för tillståndsärendena.

Regressrätt

3 § Staten kan kräva ersättning för sådant skadestånd som staten betalt på grund av åtaganden enligt internationella överenskommelser.

”Bestämmelsen är fakultativ, vilket innebär att det inte är ett krav för staten att använda sin regressrätt, utan en möjlighet. Det kan finnas fall då det framstår som skäligt att regressrätten jämkas eller helt bortfaller.”

Vårt yttrande: Anser här att staten med stor försiktighet bör utnyttja sin regressrätt då detta allvarligt kan skada verksamhetsutövaren och därmed svensk rymdverksamhet!